MONITOR

Na R. P. 1768.
Nro. LXI.
d. 30. Lipca.

Quia utile est juventuti regi, imposuimus illi, quasi domesticos Magistratus, sub quorum custodia contineretur.

Seneca de Benef.

Prawa edukacyi powinny być według maxym fundamentalnych Kraiu ustanowione.

WYchowanie naſze w młodości naypierwſzym ieſt Prawem ktorego ſłuchamy; że

Nnn zaś

zaś ſposobi nas do obywatelſtwa, każdy dom w ſzczegulności rządzony bydź powinien na wzor Państwa, ktore ieſt powſzechną wſzyſtkich obywatelow familią.

W Monarchiach nie tak ſzkoły ćwiczą młodzież iak pierwſze na świat wniiście, w ten czas ſię ſzkoła tego co honorem zowią otwarza y ten iedyny, zaczyna kierować wſzyſtkiemi krokami młodego obywatela. Zaczynaią ſię obiiać o uſzy te zbyt powtarzane w Monarchiach maxymy, iż trzeba mieć w cnotach nieiaką otwartość; w poſiedzeniach nieiaką przyſtoyność.

Cnoty, ktore tam wielbią, nie na tym ſię zaſadzaią, cośmy z ſiebie drugim winni, ale na tym co ſię od

od drugich nam należy; nie ſą tym co nas z wſpoł obywatelami łączy y ściśley koiarzy, ale tym co nas nad nich wywyższa y przenoſi, Dzieła nie ztąd ſzacunek biorą że dobre, ale że okazałe; nie że ſprawiedliwe ale że wielkie; nie że doſkonałe, ale że nadzwyczayne. Zgoła ſkoro w czym honor okazałość wynaydzie albo ſtaie ſię Sędzią y dobroć dzieła przypisze, albo Sophiſtą y wykrętnie go uſprawiedliwi.

W Monarchiach edukacya ſerce nadyma y umyſł wznoſi; w Jedynowładztwie gnębi, upodla y upokarza, y przymuſza do dobrowolnégo ieżli bydź może niewolnictwa. Mądrość w takowym ſtanie ieſt niebeśpieczna, emulacya wielce ſzkodliwa. Aryſtoteles powieda iż

żadnego chwalebnego przymiotu niewolnictwu przyzwoitego wynaleść nie mogł.

U dawnych Narodow wychowanie rowno prawie z życiem ciągnelo się. Epaminondas w ostatnim roku życia swoiego to mowił, czynił y tym był ustawom posłuszny ktorych w pierwiastkach młodości iego zażywano. W życiu Cyrusa przedziwne mamy opisanie edukacyi starych Persow, każdy wiek miał swoie Classes, w ktorych się sposobił do coraz większey doskonałości. Nauczać mową y stwierdzać naukę przykłady, był to przywiley sędziwey Cnoty y przepędzonego bez noty życia.

W teraźnieyszych czasach mowić bespiecznie możem, iż troiaką

bierzem edukacyą, te zaś iako w istocie rożnie tak nieskończenie sobie przeciwne. Troista ta edukacya iest: od Rodzicow w niemowlęstwie: od Nauczycielow w młodości, od świata w doyzrzałym wieku. Roższerzać się nad ich opisem y zdrożnościami teraz nie będę. Dość mi namienić iż z tego źrzodła wytryska pomieszanie w sposobie naszego myślenia, nie stałość w zdaniu, y opieszałość w każdey okoliczności.

Cnota Stanu, przymiot polityczny, nażwać się może, miłością Oyczyzny y praw. Ta gdy iest maxymą fundamentalną Państw wolnych, idzie zatym iż na dobrey edukacyi w każdym Państwie osobliwszym iednak sposobem w Rzeczy Pospolitey wszystko zawisło.

ſto. Cnota takowa będąc nieiakim ſiebie ſamego zaprzeniem, trudna iest nieſkończenie. Miłość Oyczyzny przenoſi iey dobro nad zyſk własny, nadaie cnoty wielorakie, wſzystkie z tego przenoſzenia pochodzące.

Treść zatym wychowania młodzieży w wolnym Państwie iest: aby miłość Oyczyzny, Cnotę ſtanu wkorzeniać z młodu w ſerca Obywatelow. Ale naypewnieyszy ſpoſob aby dzieci kochały cnotę; Rodzice cnotliwi; ſą ieſzcze y wielorakie tak względem rządow w ſzczegulności, iako też y powſzechne wſzyſtkim Narodom reguły wychowania. Naprzykład te, ktore maią za cel zdrowie, moc, męstwo, cierpliwość y inne przymioty. Przedziwnym ſpoſobem zmierzały do

tych

tych końcow, dawnych Rzymian y Grekow ustawy. Nayosobliwszym sposobem dystyngwowała się Lacedemona w edukacyi Woienney, Atheny w Filozoficzney, Rzym w Obywatelskiey. Zapatrywanie się na tak wielkie przykłady, zdaie się w naszym wieku zagrzewać serca y umysły prawych Rządcow y dobrych obywatelow, czegoś się y u nas spodziewać nie należy ?

w Drukarni Mitzlerowſkiey
Korpuſu Kadetow
Za pozwoleniem Starſzych